

ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА Т. Г. ШЕВЧЕНКА У ПРОФЕСІЙНО-ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Стаття висвітлює погляди на деякі маловідомі сторінки життя та творчості видатного українського класика Т. Шевченка. Автор намагається поєднати і порівняти певні періоди його творчості, проаналізувати відмінності, подати офіційну та неофіційну точки зору, проілюструвати деякі епізоди життя письменника автентичними документами та запропонувати контрольні завдання для студентів.

Ключові слова: творчість, соціальна діяльність, літературна спадщина, релігійні погляди, ідеологія, кріпацтво, поезія.

Статья освещает взгляды на некоторые малоизвестные страницы жизни и творчества украинского классика Т. Шевченко. Автор стремится объединить и сравнить отдельные периоды его творчества, проанализировать отличия, подать официальную и неофициальную точки зрения, а также проиллюстрировать некоторые эпизоды жизни писателя аутентичными документами.

Ключевые слова: творчество, социальная деятельность, литературное наследие, религиозные взгляды, идеология, крепостничество, поэзия.

The article elucidates the views on some little known pages describing the life and creative activity of the famous Ukrainian classical writer T. Shevchenko. The author strives to combine and compare separate periods of his creative work, analyze differences, give official and non official points of view, and also to illustrate some episodes from the life of the writer with the help of authentic documents.

Key words: creativity, social activity, literary heritage, religious views, ideology, serfdom, poetry.

Шевченко міг говорити від імені свого народу так само, як народ – від імені Шевченка.

Максим Рильський

У цій статті ми зробимо спробу проаналізувати деякі сторінки життя та творчості класика української літератури Т. Г. Шевченка. Його життєпис було відтворено багатьма літературознавцями XIX та XX ст. Мета цього дослідження: розглянути різні аспекти життя і творчості неординарної та інколи суперечливої людини, якою пишається не тільки Україна, але й увесь освічений світ.

Чимало з того, що написано, видано та досліджено має кон'юктурний характер, так званий «ідеологічно вивіреним фольклор радянських часів» [4, с. 7] в угоду тих або інших літературних, а іноді і політичних поглядів. Ми вважаємо, що знаємо все про великого Кобзаря, тому що написана величезна кількість статей, книг, знято документальні та художні фільми, та його життя не піддається повному вивченню і дослідженню. Але, як у кожній пересічній людини, є якісь невідомі, а інколи загадкові сторінки життя. Тому

актуальність статті – донести до масового читача багатогранний образ письменника.

Відповідно до мети окреслено основні завдання:

- представити бібліографію, яка висвітлює образ Кобзаря;
- проаналізувати соціальні, творчі та релігійні аспекти життя Т. Г. Шевченка;
- запропонувати низку завдань для студентів-філологів, які вивчають творчість митця.

Запропоноване дослідження буде проілюстроване різними документами, спогадами, переказами, які доповнюють реальну біографію поета, або повністю суперечать їй. Як висловлювався Вікентій Вересаєв, відомий російський публіцист, досліджуючи життя та творчість О. С. Пушкіна: «Адже жива людина характерна не лише справжніми подіями свого життя, вона не менш характерна і тими легендами, що довкола неї створюються. Немає диму без вогню, і в кожного вогню буває свій дим» [1, с. 9].

Спогади про Шевченка вперше стали з'являтися після його смерті у 1861, і через півстоліття їх

уже було чимало. Після Жовтневої революції вони практично були ігноровані, але завдяки радянським фольклористам Д. Кушнаренку, П. Попову, Ю. Соколову всім народним спогадам про поета надано друге життя.

За останнє десятиліття в Україні з'явилася література, присвячена різним аспектам творчої діяльності письменника. Так, в електронній бібліотеці

Верховної ради України [6] представлено низку праць, які мають велике значення для всіх, хто любить, вивчає, цікавиться і передає ці знання молоді. Запропонована нижче таблиця з позначенням авторів, назв книг та короткими анотаціями стане допомогою для фахівців, що займаються творчістю митця.

Таблиця 1

Огляд літератури за творчістю Т. Г. Шевченка

№	Автор та назва книги	Анотація
1	 Балабанова В. І. Тарас Шевченко – духовний наставник світового українства / В. І. Балабанова, В. П. Корнійчук, К. Д. Хом'як. – К.: Денеб, 2005. – 52 с.	На прикладі Т.Г. Шевченка автори розвивають інноваційний підхід до системно-комплексних змін в усіх сферах, створюючи умови для активізації антикризового процесу, що базується на національній основі із залученням новітніх світових досягнень.
2	 Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України: Історіо- й націософська парадигма / Ю. Барабаш. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 181 с.	Ідейно-художня парадигма України у творчості Тараса Шевченка як осердя і поетичне втілення імперативу історичного призначення українства, змагань до незалежності, розвою національної культури. Книжка містить статті про історіософію, націософію, релігійно-етичні засади Шевченка.
3	 Даніленко Ю. Л. Шевченко Тарас Григорович – пророк України / Ю. Л. Даніленко. – К.: Шевченкове братство України, 2003. – 102 с.	Автор пропонує аналітичне видання, присвячене філософським мотивам у творчості Тараса Шевченка.
4	 Дзюба І. Тарас Шевченко: Життя і творчість / І. Дзюба. – Вид. 2. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.	Розповідь про життєвий і творчий шлях великого поета й художника з інтерпретацією його спадщини, аналізом конкретних творів розкриває його центральне місце в національному житті, з'ясовує природу його магнетичної влади над поколіннями українців.
5	 Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – К.: Абрис, 1997. – 144 с.	У чому причина загадкової абсолютності постаті Шевченка в українській духовній культурі? Які паралелі між філософією його поезії та філософією Іммануїла Канта? На ці та інші питання шукає відповіді О. Забужко у своїй новій книжці, котра здобула високу оцінку провідних фахівців.

6		<p>Панасюк Б. <i>Український ренесанс у творах Тараса Шевченка</i> / Б. Панасюк. – К. : ВЦ «Про-світа», 2010 – 304 с.</p>	<p>Розглядається творчість Т. Шевченка під кутом зору її філософського і політичного змісту про становище українців у Російській імперії. Викриваються темні сторони ідеологічної боротьби і замовчування, викривлення і спрямування в неукраїнський бік філософських та політичних думок митця.</p>
7		<p>Чанін С. В. <i>Великий рід великої людини : [науково-популярний нарис про Т. Г. Шевченка та його родовід]</i> / С. В. Чанін. – К. : ТОВ «АЛІБРЕ», 2008. – 160 с.</p>	<p>Автор спробував відстежити поворотні моменти в долі українського класика, прагнув виявити, наскільки це було можливо, маловивчені лінії двоюрідних родичів поета і тим самим доповнити вже наявні дані генеалогічних досліджень.</p>
8		<p>Зайцев П. <i>Життя Тараса Шевченка</i> / П. Зайцев. – 2-е вид. – К. : Обереги, 2004. – 480 с. – (Б-ка укр. Раритету).</p>	<p>Монографія видатного шевченкознавця Павла Зайцева своєчасно не дійшла до свого основного читача – єдина у своєму роді, правдива біографія Шевченка була неприйнятною для цензурних приписів різної, часом протилежної орієнтації.</p>
9		<p>Огієнко І. <i>Тарас Шевченко</i> / упоряд. М. С. Тимошик. – К. : «Наша наука і наша культура», 2002. – 440 с. – («Рукописна спадщина». Т. 2). – Видавничий проект Фондації імені митрополита Іларіона (Огієнка) «Запізніле вогоття».</p>	<p>«Тарас Шевченко» – одна з небагатьох книг Івана Огієнка, яку він писав усе своє життя, але так і не довів свій творчий задум до кінця. Створені в еміграції, сотні рукописних сторінок повернулися на Батьківщину лише тепер – більш ніж через чотири десятиліття після написання і через тридцять літ після смерті автора.</p>
10		<p>Усенко П. <i>«Державний кулак»: Як Тарас Шевченко ледве не втратив до «кавказців» (Новопетровський форт на розпутті геополітики)</i> / П. Усенко. – К. : Нора-Друк, 2004. – 72 с.</p>	<p>Ця оригінальна розвідка висвітлює захоплюючу таємницю з часу заслання Кобзаря. Публікація супроводжена ґрунтовним довідковим апаратом із численними бібліографічними примітками і змістовним коментарем.</p>

Більш розгорнуто з літературою про великого поета можна познайомитися на сайті бібліотеки Верховної Ради України: <http://lib.rada.gov.ua/static/excursion/shevchenko.html>.

Одразу після смерті Шевченка польський дослідник Л. Совинський видав книгу польською мовою «Тарас Шевченко», а у 1862 році вийшла друком книга також польського письменника А. Гожалчинського «Przekłady pisarzów małosyjskich. Taras Szewczenko», куди ввійшли твори великого письменника.

Після цього твори Т. Г. Шевченка були надруковані в багатьох європейських країнах та в США, що вказувало на доволі велику популярність поета: в Росії – це була праця В. Маслова (Маслія) «Т. Г. Шевченко. Биографический очерк» (М.,

1874 і 1887), у Франції, де французський літературознавець Е. Дюран опублікував у паризькому журналі «Revue des Deux Mondes» (15.06.1876) велику розвідку «Le poète national de la Petite-Russie, T. G. Chevchenko» (Національний поет малоросів, Т. Г. Шевченко), Дж. Стівенс у нью-йоркському щомісячнику «The Galaxy» (червень 1876) та Ч. Діккенса-Молодшого в лондонському тижневику «All the Year Round» (5.05.1877) писали статті про поета. Мадридський журнал «La Ilustración Española y Americana» (1877) надрукував статтю В. Лесевича «Taras Shevchenko, el gran poeta de Ucrania» (Тарас Шевченко – великий поет України). Німецький дослідник К.-Е. Францога в газеті «Augsburger Allgemeine Zeitung» (1877) опублікував статтю «Die Kleinrussen und ihr Sänger»

(Співець малоросів), а в набагато повнішому вигляді в книзі «Vom Don zur Donau» (Від Дону до Дунаю) (Ляйпціг, 1878). Француз уперше в німецькому літературознавстві поставив Шевченка в коло світочів людства й назвав його поетом «найвищої абсолютної вартости».

Але, як показує історія, люди мають не тільки друзів, але й ворогів, це особливо стосується неординарних талановитих людей. І. Франко в одній із своїх поезій «В ХХІІІ-ті роковини смерті Тараса Шевченка» писав, що вороги всіляко прагнуть

... вимазати ім'я твоє з історії
І об'явить: «Шевченко – это миф»
Та ні, не «міф»! Від дуба степового
Розрісся вже цілий могучий ліс,
І не найдеш вже грому, вихру того,
Щоби його розвіяв і розніс [8, с. 374].

І. Франко порівнює літературну творчість та соціальну діяльність Т. Шевченка з могутнім дедремом, від якого розрісся «цілий могучий ліс», тобто його спадщина набула популярності не тільки на Батьківщині поета, але й далеко за її межами.

Любов народу до Шевченка цілком зрозуміла: він був виразником народних почуттів і міг виразити їх з неповторною простотою та силою. М. Назаренко, посилаючись на спогади А. Смоктя, коли він проїжджав по Малоросії, писав, що селяни добре знають це ім'я. Більш того, народ представляє його та зображує у своїх легендарних розповідях героєм і говорять про нього, як про Кармелюка та інших улюблених історичних постатей [4, с. 20].

Ще в 1922 році І. Айзеншток, відомий український і російський шевченкознавець, писав: «Коли на Заході існує шекспіро- і дантологія, коли в Росії почали говорити за «науку про Пушкіна», про пушкінознавство, чи не час і нам на Україні підняти питання про «шевченкознавство», закласти ґрунт для систематичних робіт над великим українським поетом?» («Шевченкознавство – сучасна проблема», Х, 1922) [5, с. 2].

Більш ніж півтора століття увага фольклористів прикута до народних легенд та міфів про життя Т. Г. Шевченка. М. Максимович – близький друг Шевченка – писав ще 1859 році: «А на правой стороне Днепра Вы стали лицом мифическим, о котором идут уже баснословия и легенды, наравне с преданьями старых времен» [4, с. 16]. На жаль, він не повідомив, які саме легенди ходили в той час у народі. У дореволюційний період усі записані тексти про Шевченка були позбавлені ідеології, які властиві більш пізнім зібранням. Шевченкознавці намагаються зібрати воедино та систематизувати всі матеріали, які стосуються життя, творчості та поглядів митця. І тільки така праця могла дати відповідь на питання про справжнє співвідношення «фантастичних» і «революційних» легенд.

М. Назаренко у книзі «Поховання на могилі» спробував зробити цю титанічну працю, досліджуючи та описуючи основні напрямки, за якими розвивалися легенди про Шевченка, нарівні з переказами давніх часів, у яких він виступає в різних обличчях:

- **віщун.** Серед інших передбачень Шевченка кілька разів фігурує віщування ним місця власного поховання. У радянські часи спостерігаємо трансформацію цього мотиву: Шевченко передрікає перемогу революції, появу нової техніки, освоєння цілини тощо;

- **чародій,** який довільно змінює своє обличчя, маскується під начальство або приховує свій високий чин;

- **чудотворець-«характерник»,** який закономірно протиставляється християнським святам [4, с. 642].

Дійсно, Шевченко не раз переодягався то в старе селянське лахміття, то в гідний одяг. Він робив це, щоб в першому випадку впізнати якомога глибше життя, думки, проблеми, з якими стикалися прості люди, а в другому – бути рівним серед багатіїв з метою інколи поглумитися, а інколи і позуватися з них.

С. Нехорошев у своєму збірнику «З народних уст» пригадує, що замість святих ікон селяни Черкаської області вішали портрети Тараса. Коли піп прийшов до однієї хати і побачивши портрет Тараса, запропонував повісити святого Пантелеймона, який буде чудотворити так, що все село знатиме. Йому відповіли, що Тарас чудотворить так, що вся губернія знає [4, с. 207].

У кінці ХІХ-ХХ ст. Шевченко не фігурує як поет, а як маляр, наділений надзвичайними здібностями. Виключенням є згадка про «Кобзар» як «автобіографію» Тараса. В радянських виданнях відсоток фантастичних переказів, як і слід чекати, різко скорочується і це зрозуміло, тому що Шевченка треба було представити як ідейного борця проти царизму, визволителя селян від кріпацтва.

Якщо в дореволюційних легендах поет виявляється переважно у *слові*, хоча й слові гостроагітаційному, але це слово було не більш, як «дотепна витівка, проти якої нічого не можна вдіяти. Так він перетворив портрет «гінорала» на зображення віслюка, і про дотепну відповідь на глузливе питання» в театрі [4, с. 643], де багато одягнений пан запитав, намагаючись принизити Шевченка, на що той дав своєчасну відповідь.

За радянських часів Шевченко «продовжує глузувати з панів та попів, але конкретні дії відбуваються за його спонукання» [4, с. 643]. Були спроби зі сторони деяких квазінауковців перетворити «Кобзар» у подобу марксистської ідеології, представляючи його «батьком української демократії». Ще М. Драгоманов свого часу в книзі «Шевченко, українофіли й соціалізм» повставав проти культу «Апостола й пророка божого Тараса». Письменник М. Євшан зазначав, що кожного року люди влаш-

товують всякі концерти, вечорниці, виголошують шумні промови, убирають синьожовті прапори і співають «Ще не вмерла» і кажуть, що тим шанують пам'ять Шевченка, але зазначає письменник «таке офіційне святкування Шевченка не посунуло нас ані кроку наперед, не поставило нас ближче до поета і його думок, а вивчало нас тільки облуди» [5, с. 2].

Особливо треба відмітити той неблаприємний період в історії України, а саме 20-ті роки ХХ ст., коли наша країна прагнула до незалежності та державного суверенітету. В той час радянська Росія намагалася підпорядкувати Україну до свого складу. Одним із бар'єрів на цьому шляху була світла постать та спадщина Т. Г. Шевченка. Радянські функціонери робили все, щоб використати його творчу діяльність, філософію і навіть його думки, щоб він став частиною партійної пропаганди. Хоча це все виглядало на практиці як знищення та репресії видатних шевченкознавців, таких як Шаблювський Євген Степанович (1906–1983) – вчений-шевченкознавець, член кореспондент АН УРСР, директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка в Харкові (1933–1935), який був репресований за «антирадянську агітацію» в 1935 р., 1929 р. Сергія Олександровича Єфремова було заарештовано й звинувачено в організації та керівництві СВУ, Писоцький Анатолій Андрійович (псевдонім – Річицький Андрій) засуджений до страти Судовою трійкою при Колегії ГПУ УРСР від 24 лютого 1934 р.

«Якщо великий гетьман Богдан Хмельницький дуже вдало монтувався до великоросійських схем радянських ідеологів, то Т. Шевченка залучали до свого табору з метою його примусової «радянзації». Однак були і позитивні моменти, коли поезія Шевченка допомагала радянським бійцям на фронтах Великої Вітчизняної війни. «Без перебільшення можна стверджувати, що для свідомих українців образ Тараса Шевченка, його поезія були тією духовною силою, що надихала їх на боротьбу в умовах жорстокої війни. «В наших сумках був його «Кобзар», і голос його нас вів до помсти ворогові», – записав 28 лютого 1944 р. у «Книзі вражень» після відвідування могили поета радянський офіцер. Шевченківську тему обігрували в пропагандистських плакатах художники В. Касян – «Гнів Шевченка – зброя перемоги»; І. Кружков, С. Отрошенко – «І вражою злою кров'ю...»; С. Цибульник – «Вперед, хоробрі нащадки Богдана» та ін.». У той тяжкий час війни слово Шевченка було використано для підняття духу бійців Радянської Армії [7]. Прагматичність підходу до постаті Шевченка очевидна і не потребує ніяких додаткових коментарів, якщо в довоєнний період ім'я Шевченка принижувалось і замовчувалось, то протягом війни його творчість використовувалося як пропагандистський лозунг.

З приводу релігійних поглядів Шевченка написано чимало. Одні автори (наприклад, І. Огієнко, Є. Сверстюк, Д. Степовик та інші) намагаються представити його як глибоко віруючу людину, адепта православ'я. У той же час радянські літературознавці подавали Шевченка ледь як не атеїста. При чому й перші, і другі цитували Кобзаря, віднаходячи для себе «потрібні місця». У 1848 році Шевченко писав:

*В неволі, в самоті немає,
Нема з ким серце поєднать.
Та сам собі оце шукаю
Когось-то, з ним щоб розмовлять.
Шукаю Бога, а нахожду
Таке, що цур йому й казать* [4, с. 194].

Негативне ставлення демонстрував Т. Шевченко щодо багатьох елементів тодішнього церковного культу, розглядаючи їх як «ідолопоклонство». Так, у «Гайдамаках» (1841) «попи з кадилами, з хрестами» святять згідно з народними переказами, ножі для народнього повстання» [2, с. 35]. У Журналі від 29 червня 1857 року Т. Шевченко писав: «О святые великие верховные апостолы, естлибы¹ вы знали как мы запачкали как изородова[ли] провозглашенную вами простую прекрасную светлую истину, вы предрекли лжеучителей и ваше пророчество сбылось» [4, с. 195].

Стосовно релігійності Т. Г. Шевченка існує як велика кількість літературних творів, так і суперечки навколо цього питання. Шевченко загалом схвально ставився до традиційної релігійності, уважаючи, що знущатися «з тих морально-релігійних переконань, які освячені віками і мільйонами людей нерозумно і злочинно» [3, с. 78].

Шевченко розумів, що православ'я для українців є центром їх духовного життя, і він відобразив у багатьох літературних творах: поемах «Слепая», «Невольник», «Петрусь», поемі та повісті «Наймичка». Він позитивно відносився до таких релігійних обрядів, як паломництво до святих місць України і добре був знайомий з духовною літературою.

В українських селах того часу селяни традиційно брали участь у православних богослужіннях, а самі поняття «православний», «християнин» були для них важливими елементами самосвідомості. Таким чином, це давало їм можливість виділятися серед представників інших релігій, що можна простежити в ряді творів, де поет пише про козаків та гайдамаків.

«Два почуття були в душі Шевченка особливо загострені: почуття **національне** й почуття **релігійне**. На тлі роздумувань над долею рідного українського народу часом в його душі повсталася боротьба цих двох почуттів і тоді його душа схилилася на бік почуття **національного**:

¹ Орфографія наводиться мовою оригіналу.

«Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що прокляну святого Бога,
За неї душу погублю»... [2, с. 37].

Від студентів, які вивчають літературну спадщину Т. Г. Шевченка, вимагається велика увага, обширні знання, чіпка пам'ять і, головне, бажання глибше проникнути, більше дізнатися і самим продовжувати дослідження в цьому напрямку. Один із

шляхів до цього – це контроль вже отриманих знань, який може здійснюватися з допомогою запропонованих нижче можливих завдань.

Вищезазначений бібліографічний список електронної бібліотеки Верховної ради України не є повним, але ця інформація може стати основою для перевірки знань студентів про те, як сучасна література розкриває і доповнює образ поета. Перевірка може бути організована у вигляді наступного тесту.

Завдання № 1. Знайдіть відповіді у правій колонці на запитання, які знаходяться у лівій колонці.

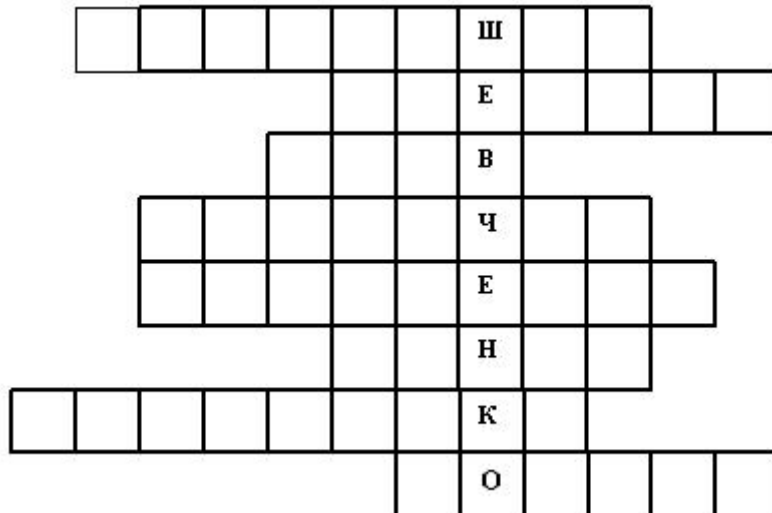
1	<i>Балабанова В. І. Тарас Шевченко – духовний наставник світового українства</i>	А	Поворотні моменти в генеалогічних дослідженнях родів Шевченка.
2	<i>Даніленко Ю. Л. Шевченко Тарас Григорович – пророк України.</i>	Б	Розповідь про життєвий і творчий шлях великого поета й художника з інтерпретацією його спадщини.
3	<i>Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу.</i>	В	Ідейно-художня парадигма України у творчості Тараса Шевченка, яка містить статті про історіософію, націософію, релігійно-етичні засади поета.
4	<i>Чанін С. В. Великий рід великої людини : Науково-популярний нарис про Т. Г. Шевченка та його родовід.</i>	Г	Автор порушує питання загадкової постаті Шевченка в українській духовній культурі.
5	<i>Огієнко І. Тарас Шевченко.</i>	Д	Єдина у своєму роді правдива біографія поета, яка представлена на розсуд широкому колу читачів.
6	<i>Барабаш Ю. Тарас Шевченко: імператив України: Історіо- й націософська парадигма.</i>	Є	Книга про те, як життя та творчість Шевченка допомагає прискорити процеси національної свідомості.
7	<i>Дзюба І. Тарас Шевченко: Життя і творчість.</i>	Ж	Незакінчений твір про життєпис письменника, написаної в еміграції.
8	<i>Панасюк Б. Український ренесанс у творах Тараса Шевченка.</i>	З	Дослідження про час заслання Кобзаря та його творчість у цей період.

Ключ до тесту: 1 – Є; 2 – І; 3 – Г; 4 – А; 5 – Ж; 6 – В; 7 – Б; 8 – К; 9 – Д; 10 – З.

Завдання № 2. Кросворд за темою «Т. Г. Шевченко»:

1. Хто автор збірника «З народних уст»? (С. Нехорошев)
2. У латаній свитині, з дитиною на руках, «на плечах торбина, а в руках ціпок». З якого твору ця цитата? («Катерина»)
3. Де знаходиться всесвітньо відомий вищий навчальний заклад України? (Київ)

4. Трагізм образу матері в поемі Т. Г. Шевченка (назва твору). («Наймичка»)
5. Хто автор книги «Поховання на Могилі»? (М. Назаренко)
6. Місце поховання Т. Г. Шевченка. (Канів)
7. Який найбільший за обсягом твір в усій поезії Шевченка? («Гайдамаки»)
8. Український народний співець, що акомпанує собі на бандурі. (Кобзар)

Завдання № 3. Теми рефератів за творчістю Т. Г. Шевченка.

1. «Любити Шевченка – любити Україну. Любити Україну – любити Шевченка!» (*Вікентій Вересаєв*).
2. Відображення існуючої на той час реальності в полотнах Шевченка.
3. Літературні процеси в Україні в середині XIX ст.
4. Т. Г. Шевченко – арбітр у справах мови.
5. Чарівність Шевченківської музи.
6. Зв'язок Т. Г. Шевченка з літературою та поетами Росії.
7. Цензура українських письменників епохи Олександра II.
8. Художньо-літературна творчість Т. Г. Шевченка в період заслання.

9. Відображення «панславізму» у творах Т. Г. Шевченка.

10. Релігійні мотиви в поезії Т. Г. Шевченка.

Особистість Т. Г. Шевченка була, є і буде предметом глибоких досліджень, дискусій, суперечок та джерелом написання не однієї книги про його творчу спадщину і тому сліду, який він залишив культурі України. Не раз ми відкриємо для себе ще одну досі невідому сторінку життя поета і цей процес дослідження буде тривати так довго, як довго житиме пам'ять про цю велику людину. Ми бачимо наскільки різноманітною та багатогранною, загадковою та суперечливою, а іноді межуючою з авантюрою та пригодами є життя і літературна творчість Т. Г. Шевченка. Подорожі по Україні та Росії, навчання в Петербурзі, зустрічі і спілкування з цікавими та відомими людьми, заслання, письменництво, художня творчість, його філософські погляди – це ті з небагатьох граней, якими володів великий поет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вересаєв В. Пушкин в жизни. Систематический свод свидетельств современников : Собрание сочинений : в 4 т. / В. Вересаев. – М. : Правда, 1990. – Т. 2. – 1990. – С. 9.
2. Доманицький В. Тарас Шевченко. Бібліотека націоналістичної літератури / В. Доманицький. – Випуск 2. Друк : Чикаго, 1961. – 116 с.
3. Козачковський А. О. Із спогадів про Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс] / А. О. Козачковський // Спогади про Тараса Шевченка. – К. : Дніпро, 1982. – 547 с. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/shevchenko/spog19.htm>.
4. Назаренко М. Поховання на могилі (Шевченко, якого знали) / М. Назаренко. – К. : Видавничий дім «Сварог», 2006. – 688 с. – (Серія «Неофіційно»).
5. Петров В. Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства / В. Петров. – Українська Вільна Академія Наук. – Серія : Шевченко та його доба. І. Праці Шевченківської Конференції. Ч. 1. – 1946. – 37 с.
6. Сайт бібліотеки Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
7. <http://lib.rada.gov.ua/static/excursion/shevchenko.html>.
8. Україна і Росія в історичній ретроспективі [Електронний ресурс]. – Т. 2 / [Гриневиц В. А., Даниленко В. М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є.]. – Ч. 2 : 2.9. У пошуках українського радянського патріотизму. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/part/11406>.
9. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 2. – 1976. – С. 374.